
Ivan Macut
ZAJEDNIČKA IZJAVA SVETOG OCA FRANJE I
EKUMENSKOG PATRIJARHA BARTOLOMEJA I.

Prijevod i kratko tumačenje
*Common Declaration of Pope Francis and the Ecumenical Patriarch
Bartholomew I. Translation and short theological interpretation*

UDK: 262.13 Franciscus, papa
262.12 Bartolomej I., patrijarh
261.8

Izvorni znanstveni rad
Priljeno 4/2014.

Sažetak

U ovom radu želimo, s jedne strane, prevesti nedavnu Zajedničku izjavu Svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., potpisanu 25. svibnja 2014. god. u Jeruzalemu, te, s druge, pružiti jedno kratko teološko tumačenje, tj. želimo je smjestiti u jedan širi kontekst te vidjeti u čemu je slična, a u čemu različita s obzirom na prijašnje zajedničke izjave, a koje su potpisivali njihovi časni prethodnici. Stoga, u prvom poglavlju, preveli smo dokument na hrvatski jezik. Nadalje, u drugom poglavlju, pod naslovom Kratko teološko tumačenje, protumačili smo svaki pojedinačni broj ove Zajedničke izjave te smo ga smjestili u jedan širi kontekst prijašnjih izjava i ekumenskog dijaloga. U zaključku rada pokušali smo vidjeti u čemu je važnost ove Zajedničke izjave. Naime, iako papa i patrijarh ne donose rješenja za teološka pitanja koja nas još razdvajaju, ipak, traže da već sada crkve Istoka i Zapada zajedno nastupe u borbi protiv bijede, siromaštva i ratova u svijetu, a sve s ciljem kako bi doprinijeli općem blagostanju i očuvanju stvorenoga svijeta.

Ključne riječi: papa Franjo, ekumenski patrijarh Bartolomej I., Zajednička izjava, pravoslavci, katolici

UVOD

Iako je samo nešto više od godine dana otkako je izabran za nasljednika sv. Petra i biskupa Rima, papa Franjo zauzeo se na mnogim područjima te, između ostaloga, i na ekumenskom

planu.¹ Održao je mnogo govora, susreo se s mnogim predstavnicima različitih crkava i crkvenih zajednica Istoka i Zapada. Svakako, vrhunac njegova ekumenskog rada do sada predstavlja njegov nedavni odlazak u Svetu Zemlju i susret s carigradskim ekumenskim patrijarhom Atenagorom te njihova zajednička izjava, a koju ćemo prevesti u prvom poglavlju te u drugom kratko teološki proanalizirati i protumačiti.

Ono što je potrebno reći i to prije nego što krenemo u prijevod i tumačenje teksta jest da je papa Franjo, iako su možda poneki teolozi očekivali da će učiniti revolucionarne, pa možda čak i nepromišljene poteze, pogotovo svojim čestim naglašavanjem svoje uloge kao biskupa Rima, kao da bi time rekao kako je njegov primat ograničen samo na Rim ili samo za Zapad, duboko ukorijenjen na svoje prethodnike i da niti u najmanjoj stvari nije niti odstupio niti preneglasio što se tiče ekumenskog puta kojim ide Katolička Crkva. To ne znači da papa Franjo nema svoju viziju ekumenizma, a koja će se sigurno kako bude odmicalo vrijeme njegova pontifikata i jasnije pokazati, nego je duboko svjestan svoje odgovornosti i na ekumenskom planu jer, htjeli to priznati ili ne, danas je Katolička Crkva najjača, a prema nekima i jedina,² duhovna snaga koja vuče naprijed cijeli ekumenski vlak i aktualni papa toga je duboko svjestan.

Upravo zbog toga te kako bi se izbjegao, pretjerani optimizam, ili možda, pesimizam, potrebno je u samom uvodu u ovaj rad istaknuti kako ni u ovoj *Zajedničkoj izjavi* ne treba očekivati ili tražiti revolucionarne teološke ili pastoralne ideje, nego u njoj prije svega nailazimo na jedan snažan poziv na ujedinjenje razjedinjenih kršćanskih crkava te poziv na pomirenje i oprostjenje među svim narodima svijeta, a na poseban način u danas ratom pogođenim područjima, na Bliskom istoku jer to je, kako ćemo vidjeti u samoj izjavi, prema papi Franji i ekumenskom patrijarhu Bartolomeju I., jedini ispravni put ne samo u ekumenskim nastojanjima nego i prema miru i blagostanju cjelokupnog čovječanstva.

¹ O ekumenizmu pape Franje u njegovoj prvoj godini otkako je na Petrovoj stolici može se opširnije vidjeti u: I. MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, u: *Služba Božja*, 55 (2014.) 1, str. 52-67.

² Usp. F. FERRARIO, *Tra crisi e speranza. Contributi al dialogo ecumenico*, Claudiana, Torino, 2008., str. 186.

I. PRIJEVOD TEKSTA

Hodočašće u Svetu Zemlju prigodom 50. obljetnice susreta u Jeruzalemu između pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore (24. - 26. svibnja 2014.)

Privatni susret s ekumenskim carigradskim patrijarhom

Zajednička izjava svetog oca Franje
i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I.³

Apostolska delegacija (Jeruzalem)
Nedjelja, 25. svibnja 2014.

190

1. Poput naših časnih prethodnika, pape Pavla VI. i ekumenskog patrijarha Atenagore, koji su se susreli ovdje u Jeruzalemu prije 50 godina, tako smo se i mi, papa Franjo i ekumenski patrijarh Bartolomej, odlučili susresti u Svetoj Zemlji, “gdje je naš zajednički Otkupitelj, Krist Gospodin, živio, poučavao, umro, uskrsnuo i uzašao na nebo odakle je poslao Duha Svetoga na nastajuću Crkvu” (*Zajednička izjava pape Pavla VI. i Patrijarha Atenagore*, objavljeno nakon susreta 6. siječnja 1964.). Naš susret, još jedan susret biskupa Crkve Rima i Carigrada, utemeljene od dvojice braće apostola Petra i Andrije, za nas je izvor snažne duhovne radosti. Nudi nam mogućnost da razmišljamo o dubini i autentičnosti poveznica koje već postoje između nas, plod jednog milošću praćenoga dugog puta koji je Gospodin vodio, polazeći od toga blagoslovljenog dana prije 50 godina.

2. Naš današnji bratski susret jest jedan novi i nužni korak u našem putovanju prema jedinstvu prema kojem nas jedino Duh Sveti može voditi, prema zajedništvu u legitimnoj različitosti. Sjećamo se sa živom zahvalnošću koraka koje je Gospodin dopustio da učinimo. Zagrljaj između pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore ovdje u Jeruzalemu, nakon mnogo stoljeća šutnje, pripremio je put jednoj iznimno važnoj gesti, uklanjanje sjećanja i posljedice međusobne ekskomunikacije 1054. god. Potom slijede izmjenjene posjeta u Rimu u Carigradu, česti kontakti pismima i kasnije odluka koju je proglasio papa Ivan Pavao II. i patrijarh Dimitrije, obojica časne uspomene, da počne teološki

³ Tekst smo preuzeli sa službene vatikanske stranice na kojoj je tekst i objavljen: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/may/documents/papa-francesco_20140525_terra-santa-dichiarazione-congiunta.html

dijalog o istini između katolika i pravoslavaca. Za vrijeme ovih godina Bog, izvor svakoga mira i ljubavi, naučio nas je da jedni druge smatramo članovima iste kršćanske obitelji, pod jednim Gospodinom i Spasiteljem, Isusom Kristom, i da ljubimo jedni druge, na način da možemo ispovijedati svoju vjeru u isto Gospodinovo Evanđelje, kako je primljeno od apostola, izraženo i preneseno nama s ekumenskih koncila i od Otaca Crkve. Potpuno smo svjesni da nismo dosegнули cilj, puno zajedništvo, te danas obnavljamo opredjeljenje da nastavimo zajedno hoditi prema jedinstvu za koje je Krist Gospodin molio Oca, "da svi budu jedno" (Iv 17, 21).

3. Svjesni smo da se jedinstvo treba odražavati u ljubavi prema Bogu i u ljubavi prema bližnjemu, te čeznemo za danom u kojem ćemo zajednički sudjelovati za stolom Gospodnjim. Kao kršćani, pozvani smo da se pripremimo za primanje dara euharistijskog zajedništva, prema učenju sv. Ireneja Lionskog, (*Adversus haereses*, IV, 18, 5. PG 7, 1028), ispovijedanjem jedne vjere, ustrajnom molitvom, unutaršnjim obraćenjem, obnovom života i bratskim razgovorom. Kad postignemo ovaj cilj prema kojem usmjeravamo svoje nade, pred svijetom ćemo pokazati ljubav Božju i, na taj način, bit ćemo prepoznati kao pravi učenici Isusa Krista (usp. Iv 13, 35).

4. U tu svrhu, odlučujući poticaj u potrazi prema punom zajedništvu između katolika i pravoslavaca dolazi od teološkog dijaloga koji je vodila *Međunarodna mješovita komisija*. Za vrijeme pape Ivana Pavla II. i Benedikta XVI. te patrijarha Dimitrijosa, napredak realiziran od naših teoloških susreta bio je značajan. Danas želimo izraziti naš osjećaj zahvalnosti za dosadašnja postignuća, kao i za napore koji se trenutačno ulažu. Ne radi se samo o teoretskoj vježbi, nego o vježbanju u istini i ljubavi, što zahtijeva jedno stalno i produbljeno poznavanje međusobnih tradicija, kako bi ih se shvatilo i učilo od njih. Zato, još jednom potvrđujemo kako teološki dijalog ne traži samo najmanji zajednički nazivnik gdje je postignut kompromis, nego se prije svega temelji na produbljivanju istine kao takve, koju je Krist darovao svojoj Crkvi, a u koju, vođeni Duhom Svetim, ne prestajemo sve bolje razumijevati. Stoga, zajednički potvrđujemo kako naša vjernost Gospodinu traži bratski susret i istinski dijalog. Ovo zajedničko istraživanje ne udaljuje nas od istine, nego naprotiv, preko izmjene darova, uvodi nas, pod vodstvom Duha, u svu istinu (usp. Iv 16, 13).

5. Iako smo još na putu prema punom zajedništvu, već sada smo dužni ponuditi zajedničko svjedočanstvo Božje ljubavi prema svima, surađujući u služenju čovječanstvu, na poseban način u obrani dostojanstva ljudske osobe u svakom stadiju života i svetost obitelji utemeljenoj na braku, promociji mira i zajedničkog dobra, odgovoru na patnje koje stalno rastužuju naš svijet. Prepoznamo da smo stalno suočeni s glađu, siromaštvom, nepismenošću, nejednakom raspodjelom dobara. Naša je dužnost raditi zajedno na jednom pravednom i humanom društvu u kojem se nitko neće osjećati isključenim ili marginaliziranim.

192

6. Duboko smo uvjereni kako budućnost ljudske zajednice ovisi također o tome kako ćemo znati sačuvati, na mudar način i s ljubavlju, s pravednošću i pravičnošću, dar stvorenja koji nam je povjerio Bog. Prepoznamo dakle žalosno iskorištavanje našeg planeta, a što je grijeh pred Božjim očima. Ponovno potvrđujemo našu odgovornost i dužnost njegovati osjećaj poniznosti i skromnosti, kako bi svi osjećali nužnost poštovanja stvorenoga i štitili ga s pažnjom. Zajedno potvrđujemo naš zadatak za buđenje savjesti u odnosu prema stvorenome; pozivamo sve ljude dobre volje da traže načine na koje je moguće živjeti manje rasipno i s većom skromnošću, pokazujući manje zavisti i više darežljivosti za zaštitu Božjeg svijeta i za dobro njegova naroda.

7. Na isti način postoji jedna žurna potreba efikasne i zauzete suradnje između kršćana, sa svrhom očuvanja prava na javno ispovijedanje svoje vjere svugdje i da se odnose prema njima pravično kada se nastoji promovirati doprinos koje kršćanstvo nastavlja nuditi društvu i suvremenoj kulturi. Zbog ovoga, pozivamo sve kršćane da promoviraju autentičan dijalog sa židovstvom, islamom i drugim religioznim tradicijama. Indiferentnosti i međusobno ignoriranje mogu samo dovesti do nepovjerenja i, nažalost, do sukoba.

8. Iz ovoga Svetoga Grada Jeruzalema, želimo izraziti našu zajedničku i duboku brigu za situaciju kršćana na Bliskom istoku i za njihovo pravo da ostanu građani s punim pravima. U povjerenju upućujemo našu molitvu Bogu svemogućemu i milosrdnom za mir u Svetoj Zemlji i na čitavom Bliskom istoku. Posebno molimo za Crkve u Egiptu, Siriji i Iraku, koje mnogo trpe zbog nedavnih događaja. Ohrabrujemo sve strane, neovisno o njihovim religioznim uvjerenjima, da nastave raditi za pomirenju i za pravedno priznavanje ljudskih prava. Duboko

smo uvjereni da nije oružje, nego dijalog, oprostjenje i pomirenje jedini instrumenti koji mogu donijeti mir.

9. U povijesnom kontekstu koji je obilježen sukobima, ravnodušnošću i egoizmom, mnogi muškarci i žene osjećaju se izgubljeno. Upravo je zajedničko svjedočanstvo radosne vijesti Evanđelja ono čime možemo pomoći ljudima našega vremena da pronađu put koji vodi do istine, pravednosti i mira. Ujedinjeni u namjeri i sjećajući se primjera prije 50 godina ovdje u Jeruzalemu, pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore, pozivamo sve kršćane zajedno s vjernicima svih religijskih tradicija i svim ljudima dobre volje, da prepoznaju važnosti sadašnjeg trenutka koji nas poziva na traženje izmirenja i jedinstva ljudske zajednice, u punom poštovanju legitimnih razlika, za dobro cjelokupnog čovječanstva i budućih generacija.

10. Poduzimajući ovo zajedničko hodočašće na mjestu gdje je naš jedini i isti Gospodin Isus Krist bio razapet, pokopan i uskrsnuo, povjeravamo se ponizno zaštiti Marije Presvete i vazda Djevice buduće korake na našem putu prema punom jedinstvu i preporučujemo bezgraničnoj ljubavi Božjoj cijelu ljudsku obitelj. Neka te Gospodin licem svojim obasja, milostiv neka ti bude! Neka pogled svoj Gospodin svrati na te i mir ti donese! (Br 6, 25-26).

Jeruzalem, 25. svibnja 2014.

Franjo

Bartolomej I.

II. KRATKO TEOLOŠKO TUMAČENJE

Zajednička izjava pape Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I. nastavlja se na niz prijašnjih susreta između papa i carigradskih ekumenskih patrijarha. Prvi takav susret dogodio se, kako i aktualni papa i patrijarh kažu između: pape Pavla VI. i ekumenskog patrijarha Atenagore, koji su se susreli ovdje u Jeruzalemu prije 50 godina, tako smo se i mi, papa Franjo i ekumenski patrijarh Bartolomej, odlučili susresti u Svetoj Zemlji (Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., br. 1).⁴ Dakle, prvi susret dogodio se 5. i 6. siječnja

⁴ *Zajednička izjava pape Ivana Pavla II. i Bartolomeja I., 1. srpnja 2004. god., također, se spominje toga prvog susreta i daje mu iznimnu važnost. Usp. AAS, XCVI (2004.) 11, str. 737.*

1964. god., i to prigodom 950 godina od tragičnoga Istočnog raskola.⁵ Neki su autori ovaj susret 1964. god., protumačili kako se prvi put nakon tisuću godina bratski zagrlili Istok i Zapad.⁶ Ta prva zajednička izjava istovremeno je pročitana u Rimu, za vrijeme trajanja Drugoga vatikanskog sabora, a pročitao ju je mons. Jean Willebrands, tajnik sv. sinode u katedrali u Fanaru.

Nadalje u prvom broju, a koji je kratki uvod u izjavu, nalazimo kako se od samog početka prije 50 godina pa sve do ovog zadnjeg, susreti na Istoku događaju se u Svetoj Zemlji, a razlog nalazimo već u prvoj izjavi, a preuzima ju i ova zadnja izjava iz 2014. god. kada kaže: *gdje je naš zajednički Otkupitelj, Krist Gospodin, živio, poučavao, umro, uskrsnuo i uzašao na nebo odakle je poslao Duha Svetoga na nastajuću Crkvu (Zajednička izjava pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore, br. 1).*

Na koncu, prvi broj govori i o onome što ovaj susret omogućuje. Naime, potrebno je gledati u prošlost, u ovih zadnjih 50 godina koje su protekle od prvoga povijesnog susreta kako bismo mogli razmišljati: *o dubini i autentičnosti poveznica koje već postoje između nas, plod jednog milošću praćenog dugog puta koji je Gospodin vodio, polazeći od toga blagoslovljenog dana prije 50 godina (Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., br. 1).* Povijesni susret između pape Pavla VI.⁷ i patrijarha Atenagore I.⁸ u Jeruzalemu⁹ od iznimne je važnosti jer je širom otvorio vrata dijalogu između Istoka i Zapada, a da bi to bilo moguće, bilo je potrebno učiniti prvi korak na jednom dugom putu koji je započeo prije 50 godina, a

⁵ Ovdje je potrebno samo kratko reći kako se ova godina uzima kao vrijeme kada su se Istok i Zapad definitivno podijelili. Svakako, treba reći kako je ovo samo završetak jednoga dugog procesa koji je započeo davno prije. O povijesti ovoga tragičnoga Istočnog raskola postoji opširna literatura koju je moguće konzultirati.

⁶ Usp. A. WENGER — P. GALLAY, *Paul VI — Pelerinage en Terre Sainte*, Editions du Centurion, Paris, 1964., str. 15.

⁷ Papa Pavao VI. već u svom prvom obraćanju nakon što je izabran za nasljednika sv. Petra, između ostaloga je rekao kako će uspostava izgubljenog jedinstva kršćana biti u njegovim mislima i molitvama. Usp. AAS, 55 (1963.), str. 573-574.

⁸ Neki ga autori nazivaju i neumornim apostolom kršćanskog sjedinjenja. Usp. G. DEJAIFVE, *La rencontre du Patriarce Athenagoras et de S. S. Paul VI.*, u: *Nouvelle Revue Theologique*, 1 (1968.), str. 79.

⁹ O putovanju pape Pavla VI. u Svetu Zemlju može se vidjeti u: M. MACCARROME, *Il pellegrinaggio di Paolo VI in Terra Santa*, Libreria editrice Vaticana, 1964.

vjerujemo da će trajati još neko vrijeme dok ne dođe po potpunog ujedinjenja Istoka i Zapada, a taj korak jest međusobno traženje i davanje oprostjenja: *papa Pavao VI. i patrijarha Atenagora I. sa svojim sinodom svjesni su kako ovaj čin pravednosti i međusobnog oprostjenja, nije dovoljan da dovede do kraja razlike, bilo one stare bilo novijeg datuma, koje postoje između Rimske Katoličke Crkve i Pravoslavne Crkve (Zajednička izjava pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore, br. 5).*

Drugi broj *Zajedničke izjave* započinje govorom o važnosti ovog susreta. Naime, i papa Franjo i patrijarh Bartolomej I. svjesni su kako jedinstvo koje je, a u to smo čvrsto uvjereni, pred nama, nije čin čovjeka, nego ponajprije samoga Boga, tj. Duha Svetoga,¹⁰ a što je već i u susretu u Rimu bilo snažno naglašeno. Naime, 28. lipnja 2013. u Rimu je boravilo izaslanstvo carigradskog patrijarhata te je tom prigodom papa Franjo u svom govoru rekao kako je jedinstvo ponajprije Božji dar za koji moramo ustrajno moliti,¹¹ ali na nama je da pripremimo uvjete i da pripremimo teren u našim srcima dok ta izvanredna milost ne bude primljena.¹²

Nadalje, u *Zajedničkoj izjavi* ističe se kako se obojica sa živom zahvalnošću sjećaju zagrljaja pape Pavla VI. i patrijarha

¹⁰ Papa Franjo u svom govoru od 21. listopada 2013. god. predstavnicima delegacije Luteranske svjetske federacije i predstavnicima mješovite luteransko-katoličke komisije, podsjeća na riječi njegova prethodnika pape emeritusa Benedikta XVI., a koji je rekao kako jedinstvo Crkve nije prije svega plod naših snaga i nastojanja, nego je to djelo Duha Svetoga kojemu je potrebno otvoriti srca te mu dopustiti da nas on povede prema putu pomirenja i zajedništva. *Discorso del Santo Padre Francesco alla delegazione della Federazione luterana mondiale e ai rappresentanti della Commissione per l'unità luterano-cattolica*, 21. listopada 2013., preuzeto sa službenih vatikanskih internet stranica: http://www.vatican.va/holy_father/francesco/speeches/2013/october/documents/papa-francesco_20131021_delegazione-luterana_it.html; učitano 29. svibnja 2014.

¹¹ Papa Franjo i u ovome vjerno slijedi svoje prethodnike. Naime, papa Benedikt XVI. u svojoj homiliji na svetkovinu svetih Petra i Pavla 2010. god., između ostaloga, rekao je kako je naše nastojanje oko ujedinjenja potpomognuto molitvom i obećanjem Kristovim te kako Duh Sveti Crkvu vodi prema punini istine. Usp. BENEDIKT XVI., *In Sollemnitae Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum*, u: AAS, CII (2010.) 7, str. 389-390.

¹² Usp. *Discorso del Santo Padre Francesco alla delegazione del patriarcato ecumenico di Costantinopoli*, 28. lipnja 2013., preuzeto sa službenih vatikanskih internet stranica: http://www.vatican.va/holy_father/francesco/speeches/2013/june/documents/papa-francesco_20130628_patriarcato-ecumenico-costantinopoli_it.html; učitano 29. svibnja 2014.

Atenagore I. u Jeruzalemu i to nakon mnogo stoljeća šutnje.¹³ Taj je čin, nakon mnogo stoljeća šutnje, pripremio put jednoj iznimno važnoj gesti: ukidanje ekskomunikacije 1054. god.¹⁴ Taj čin otvorio je širom vrata kako bi se u narednim godinama mogao razviti jedan široki dijalog te izmjene posjeta između Carigrada i Rima.¹⁵ U *Zajedničkoj izjavi* spominje se i rad *Mješovite teološke komisije*,¹⁶ a utemeljena je od pape Ivana Pavla II. i patrijarha

¹³ Neki su ovaj čin protumačili kao najveći događaj u suvremenim zbivanjima kršćanstva. Usp. F. HUMMER, *Orthodoxie und Zweites Vatikanum*, Herder, Wien, 1966., str. 43.

¹⁴ "Neposrednu pak inicijativu za skidanje izopćenja dao je Carigrad. Već u rano ljeto 1965. metropolit Atenagora u jednom referatu, održanom u Londonu, tražio je obostrano ukidanje ekskomunikacija za dobrobit čitava kršćanstva. I sljedeći korak, naime oglašenje ukidanja ekskomunikacije od Carigrada, učinio je Panar bez koordinacije s Vatikanom. Onda su se obje strane dogovorile da zajednički objave skidanje ekskomunikacija. Metropolit Emilianos Timiadis, glavni delegat ekumenskog patrijarhata, izjavio je na početku studenoga da će se uskoro pročistiti događaji iz 1054. A već 6. studenoga na izvanrednoj sjednici zaključio je Sv. sinod ekumenskog patrijarhata da se digne prokletstvo iz 1054. Tako je Rim donekle bio prisiljen da sjedne za pregovarački stol. I 21. studenoga otputovala je u Carigrad jedna rimska studijska komisija da s odgovarajućom 'komisijom carigradskog ekumenskog' patrijarhata prostudira događaje iz 1054. Rimsku komisiju sačinjavali su: Jan Willebrands, Michele Macarrone, Alfons Stickler, Chr. J. Dumont, Pierre Duprey i Raes. Članovi pak carigradske komisije bili su: metropolit Meldton, metropolit Chrysostomos, Georgios Ariastasiadis, Gabriel Premetidis i Evangelos Galands. Ta mješovita katoličko-pravoslavna komisija sastavila je zajedničku deklaraciju o ukidanju ekskomunikacija između Rima i Carigrada. Pri izradbi deklaracije pazilo se kako će se stilizirati formulacija ukidanja izopćenja da bi "sjednila obadva gledišta, ono Istoka, koje u živom sjećanju Crkve trajanje psihološkoga 'egzistencijalnog' neraspoloženja osjeća kao mučno, ako je ovo neraspoloženje podržavano sjećanjem na ekskomunikaciju, s druge pak strane ono Zapada, koje se prije zanima točnim povijesnim i juridičkim okvirom jednog u prošlosti izvršenog čina." Deklaraciju su zatim odobrili papa Pavao VI i patrijarh Atenagora I. I konačno 7. prosinca 1965; čitanjem te zajedničke deklaracije u isto vrijeme u Rimu i Carigradu za svečane službe Božje u prisutnosti delegacije iz Carigrada, odnosno Rima, anulirane su bule izopćenja iz 1054". J. BARIŠIĆ, *Ukinuće ekskomunikacija između Rima i Carigrada trogodišnjica*, u: *Crkva u svijetu*, 1 (1969.) 4, str. 100-101.

¹⁵ Papa Pavao VI. 25. i 26. srpnja 1967. službeno je posjetio u Carigradu patrijarha Atenagoru I. Svečani je sastanak bio u pravoslavnoj i katoličkoj katedrali. Treba istaknuti kako od pape Konstantina I. (708-715) nijedan rimski papa nije posjetio carigradskog patrijarha. Upravo zbog toga, ali i zbog činjenice da je rimski papa prvi posjetio carigradskog patrijarha, u ekumenskom pogledu ovaj susret ima iznimno značenje. Patrijarh je uzvratio posjet papi u Rimu 26-28. listopada 1967. Zadnji carigradski patrijarh koji je posjetio Rim bio je Grigorije 1451. god.

¹⁶ Papa Ivan Pavao II. i patrijarh Bartolomej I., također su istaknuli važnost rada *Mješovite teološke komisije* koja ima za cilj studirati ekleziološke i povijesne

Dimitrija 1979. god., a radom započela godinu kasnije, dakle 1980. god. na Rhodosu.¹⁷

Unatoč svemu ovome, ipak, aktualni papa Franjo i patrijarh Bartolomej I. duboko su svjesni kako još nismo dosegli cilj, a on glasi: puno zajedništvo te je potrebno još odlučnije hoditi naprijed kako bi se jednoga dana taj cilj i ostvario.

Treći broj *Zajedničke izjave* jasno ističe da je zajedničko sudjelovanje za stolom Gospodnji, zapravo, završetak našeg ekumenskog puta.¹⁸ Ovdje treba napomenuti kako crkvene zajednice, a koje su potekle iz reformacije, euharistijsko zajedništvo ne gledaju kao katolici i pravoslavci u smislu da je ono završetak ekumenskog puta, tj. da do njega može doći samo kada se riješe doktrinarna i ostala pitanja koja nas dijele ili drugačije rečeno, za njih ne vrijedi načelo o nerazrješivom jedinstvu između euharistijskog i crkvenog zajedništva,¹⁹ nego protestanti, naprotiv, smatraju kako je i u sadašnjem trenutku dok smo još razjedinjeni, ipak, moguće euharistijsko zajedništvo pod vidom euharistijske gostoljubivosti.²⁰ Naime, mnogi

probleme, a koji su u temelju naših problema te ponuditi rješenja. Usp. AAS, XCVI (2004.) 11., str. 739.

¹⁷ N. Ikić o ovoj *Mješovitoj teološkoj komisiji* kaže kako je od 1980. god.: „Otpočeo je plodan teološki put koji je donio mnoštvo teoloških dokumenata konsenzusa, ali koji je imao i sada ima svoje poteškoće. Značajno je da se pošlo tražiti puno jedinstvo u punoj istini.“ M. IKIĆ, *Ostvareni konsenzusi među pojedinim crkvama u kontekstu međureligijske teologije*, u: *Riječki teološki časopis*, 18 (2010.) 2, str. 662-663.

¹⁸ Kardinal Karl Lehman u jednom svome spisu jasno je rekao kako zajednička euharistija, zapravo, pripada na sami kraj, a nikako ne na početak ekumenskih nastojanja. Usp. K. LEHMAN, *Einheit der Kirche und Gemeinschaft im Herrenmahl. Zur neueren ökumenischen Diskussion um Eucharistie – und Kirchenengemeinschaft*, u: T. SÖDING, *Eucharistie. Positionen katholischer Theologie*, Regensburg, 2002., str. 171-172.

¹⁹ K. KOCH, *Eucharistie und Kirche in ökumenischer Perspektive*, u: K. KOCH, *Eucharistie. Herz des christlichen Glaubens*, Freiburg/Schweiz, 2005., str. 89-124.

²⁰ O tome u kojoj bi mjeri ova ideja euharistijske gostoljubivosti mogla doprinijeti međusobnom približavanju i ujedinjenju razjedinjenih kršćana moguće je vidjeti u: I. MACUT, *Euharistijska gostoljubivost - put prema jedinstvu kršćana*, u: *Služba Božja*, 52 (2012.) 2, str. 250-255. Njemački ekumenski teološki instituti 2003. god. izdali su dokument u kojem kroz sedam teza zastupaju ideju kako je euharistijska gostoljubivost moguća. Usp. CENTRE D'ETUDES OECUMENIQUES DE STRASBOURG – INSTITUT FÜR ÖKUMENISCHE FORSCHUNG – KONFESSIONSKUNDLICHES INSTITUT BENSHEIM, *L'ospitalità eucaristica è possibile*, u: *Il Regno-documenti*, 11 (2003.), str. 351-371. Uz ovaj dokument, postoji i dosta bogata bibliografija koja se bavi ovom tematikom. Za

protestanti drže kako od *Konkorda iz Leuenerberga* iz 1973. god.,²¹ cilj više nije crkveno zajedništvo, nego euharistijsko uzajamno zajedništvo te ako do njega već sada dođe, onda ostalo može ostati kako jest. Kardinal K. Koch s pravom piše i kaže: “Budući da nasuprot tomu Katolička Crkva ostaje vjerna već u davnoj Crkvi živomu uvjerenju da bez crkvenog zajedništva ne može biti istinskoga euharistijskoga zajedništva, kao što bez euharistije ne može biti punoga crkvenog zajedništva, cilj svih ekumenskih napora, prema katoličkom viđenju, ne može biti u prvom redu u takozvanoj *inter-communio*, nego samo u ponovnom uspostavljanju crkvenog zajedništva (*communio*), ‘unutar kojega zatim i zajedništvo u Gospodnjoj večeri (euharistiji) ima svoje mjesto’.”²²

Treći broj *Zajedničke izjave* završava tvrdnjom da će tek kada Pravoslavna i Katolička Crkva postignu ovaj cilj (zajedničko sudjelovanje za stolom Gospodnjim) pred svijetom biti posvjedočena ljubav Božja te ćemo tek tada biti prepoznati kao pravi učenici Isusa Krista (Usp. *Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I.*, br. 3). Papa Franjo i patrijarh Bartolomej I. duboko su svjesni činjenice kako je razjedinjenost, a pogotovo nemogućnost sudjelovanja za istim euharistijskim stolom veliki udarac vjerodostojnosti njihova navještaja Krista u svijetu. Upravo je zbog toga i započeo ekumenski put u Edinburgu 1910. god. kada su na prvoj Svjetskoj misijskoj konferenciji raspravljali o činjenici da kršćani u svojem misionarskom radu konkuriraju jedni drugima i samim time nanose velike štete jednom vjerodostojnom navještaju

protestantsko stajalište o ovoj vrlo važnoj temi vidi: G. GENRE, *Gesù ti invita a cena. L'eucaristia è ecumenica*, Claudiana, Torino, 2007.

- ²¹ *Concordia di Leuenerberg*, u: *Enchiridion oecumenicum. 2, Documenti del dialogo teologico interconfessionale, Dialoghi locali 1965-1987*, G. Ceretti, S. J. Voicu (ur.), EDB, Bologna, 2000., str. 163-173. G. Bruni komentirajući ovaj dokument kaže kako zaslužuje pozornost te da izražava postignuto jedinstvo među protestantskim crkvama, te se može nasljedovati. Usp. B. BRUNI, *Grammatica dell'ecumenismo. Verso una Nuova Immagine di Chiesa e di Uomo*, Cittadella Editrice, Assisi, 2005., str. 151. Kardinal W. Kasper ovoj viziji jedinstva u različitosti, a koja se nalazi u *Dokumentu iz Leuenerberga*, suprotstavlja katoličko-pravoslavnu viziju, a koja se sastoji u jedinstvu vjere, istim sakramentima, apostolskom podrijetlu biskupskog reda. Usp. W. KASPER, *Identità e verità. Prospettive all'assemblea plenaria del PCPUC*, u: *Regno-doc.*, 21 (2006.), str. 722.
- ²² K. KOCH, *Ekumenizam u mijeni – O budućnosnom potencijalu Dekreta o ekumenizmu Unitatis redintegratio*, u: *Communio*, 39 (2013.) 116, str. 36.

Isusa Krista.²³ Na ovom su tragu i aktualni papa i patrijarh prepoznali i još jednom potvrdili štetnost naše razjedinjenosti za navještaj Isusa Krista te jasno rekli da trebamo što prije doći do crkvenog, a samim time i do vrhunca ekumenskog puta, tj. do euharistijskog zajedništva ako želimo biti istinski navjestitelji Krista.

Četvrti broj vrlo kratko govori o tome što je do sada na tom planu poduzeto.²⁴ Naime, *Zajednička izjava* snažan naglasak stavlja na teološki dijalog, a koji je započeo, kako smo već vidjeli, za vrijeme pape Ivana Pavla II., te nastavljen i za vrijeme pontifikata pape Benedikta XVI.²⁵ Aktualni papa i patrijarh izražavaju svoju zahvalnost za postignut napredak na tom području i za trenutne napore koji se na tom polju ulažu.²⁶ Dok su papa Ivan Pavao

²³ Na stogodišnjicu prve Svjetske misijske konferencije u Edinburgu, papa Benedikt XVI. s Motu proprio *Ubicumque et semper* utemeljio je *Papinsko vijeće za promicanje nove evangelizacije*. Ovo je vijeće najavljeno na Večernjoj molitvi uoči svetkovine apostolskih prvaka Petra i Pavla te je tom prigodom papa Benedikt XVI., između ostaloga, rekao kako evangelizirati ne znači širiti svoje granice, nego svijetu prenijeti Božji dar života s njime. Usp. BENEDIKT XVI., *La Chiesa è un'immensa forza rinnovatrice. La celebrazione dei primi vespri della solennità dei Santi Pietro e Paolo il 28 giugno 2010.*, u: *Insegnamenti di Benedetto XVI.*, VI (2010.) 2, Libreria editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2011., str. 987.

²⁴ Ukratko o dosadašnjem ekumenskom napretku, ali i poteškoćama koje nas još na ekumenskom planu dijele, može se vidjeti u: P. GAMBERINI, *Un bilancio ecumenico. Luci e ombre*, u: *La Civiltà Cattolica*, 4 (2013.) 3921, str. 209-225.

²⁵ Treba reći kako se i papa Benedikt XVI. susreo s patrijarhom Bartolomejem I. i to u Turskoj od 28. studenoga do 1. prosinca 2006. god. Tom je prigodom, također, objavljena *Zajednička izjava* koja se na francuskom jeziku nalazi u: AAS, XCVIII (2006.) 12, str. 921-924.

²⁶ "Slobodan sam ovdje deklarativno spomenuti dokumente mješovite komisije: *Otajstvo Crkve i euharistije u svjetlu presvetoga Trojstva*, München 1982. god.; *Vjera, sakramenti i jedinstvo Crkve*, Bari 1987. god.; *Sakrament svetoga reda u sakramentalnom ustrojstvu Crkve, s posebnim značenjem apostolskoga nasljedstva za posvećenje naroda Božjega i njegovo jedinstvo*, Valamo 1988. god.; onda je tu bilo izjava kao npr. iz Freisinga 1990. god., pa iz Balamanda 1993. god. pod naslovom: *Unijatzizam, nadidena metoda unijačenja i sadašnje traganje za potpunim jedinstvom*; te priopćenje iz Baltimorea iz 2000. god. Posebnu važnost pobuđuje tzv. "Ravenski dokument" iz 2007. god. On u 46 točaka govori o autoritetu Crkve. U njemu se ističe, na temelju starokršćanske tradicije, da je rimski biskup neosporno "protos", to jest "prvi" među patrijarhsima Rimske i istočnih crkvi, ali je primjena ili aktualizacija povlastica koje iz toga izviru sporna, pa ju treba temeljno uskladiti na tri bitne razine Crkve: lokalnoj, gdje biskup vrši sav crkveni autoritet; regionalnoj, gdje sinoda ili koncilijarnost treba doći do izražaja, te ona opća razina koju u najvećoj mjeri reprezentiraju ekumenski koncili, počevši između biskupa pet starih patrijarhata (Rima, Carigrada, Aleksandrije, Antiohije i Jeruzalema). Ostali biskupi ne bi trebali ništa poduzimati bez "prvog", a "prvi" ništa bez ostalih. Misli i stavovi ovoga i svih ostalih dokumenata ovoga ekumenskog dijaloga imaju još dugi put do

II. i patrijarh Bartolomej I., u svojoj *Zajedničkoj izjavi* naglasili kako je nužno potrebno da se što prije obnovi i nastavi raditi *Međunarodna mješovita teološka komisija* i to kako bi se moglo nastaviti s dijalogom u istini, aktualni papa Franjo i patrijarh Bartolomej I., ističu kako: *Teološki dijalog ne traži samo najmanji zajednički nazivnik gdje je postignut kompromis, nego se prije svega temelji na produbljivanju istine kao takve, koju je Krist darovao svojoj Crkvi, a koju nikada nećemo bolje shvatiti nego kada slijedimo poticaje Duha Svetoga (Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., br. 4).*²⁷

200

Dok su prva četiri broja *Zajedničke izjave* posvećeni odnosu i govoru o potrebi ponovnog uspostavljanja jedinstva, peti broj okreće se prema društvu i svijetu u kojem Crkva Kristova živi i naviješta. To što Istok i Zapad još nisu postigli vidljivo crkveno jedinstvo, nije opravdanje da se već sada ne ponudi: *Zajedničko svjedočanstvo Božje ljubavi prema svima, surađujući u služenju čovječanstvu, na poseban način u obrani dostojanstva ljudske osobe u svakom stadiju života i svetost obitelji utemeljena na braku, promociji mira i zajedničkog dobra, odgovor na patnje koje stalno rastužuju naš svijet (Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., br. 5).* Nažalost, treba priznati kako su se u zadnje vrijeme, osobito između crkava i crkvenih zajednica s jedne strane, te Katoličke i Pravoslavne Crkve, s druge, dogodile velike nesuglasice s obzirom na etička pitanja. Naime, etika je postala veliki problem u ekumenskim dijalozima. Kardinal Koch o tome jasno kaže: "Budući da iza tih problema većinom stoje pitanja koja se tiču slike o čovjeku,

njihove percepcije u vjerskom životu Crkava. Pored dokumenata mješovite komisije ovdje je važno podsjetiti na mnogobrojne izjave najviših poglavara prilikom njihovih čestih susretanja itd". M. IKIĆ, *Ostvareni konsenzusi među pojedinim crkvama u kontekstu međureligijske teologije*, str. 662-663.

²⁷ U *Zajedničkoj izjavi pape Benedikta XVI. i Bartolomeja I.*, o radu teološke komisije stoji: „Lors de la session plénière de la Commission mixte pour le dialogue théologique qui s'est tenue récemment à Belgrade et qui a généreusement été accueillie par l'Église orthodoxe serbe, nous avons exprimé notre joie profonde pour la reprise du dialogue théologique. Après une interruption de quelques années, due à diverses difficultés, la Commission a pu travailler à nouveau dans un esprit d'amitié et de collaboration. En traitant le thème „Conciliarité et autorité dans l'Église“ au niveau local, régional et universel, elle a entrepris une phase d'étude sur les conséquences ecclésiologiques et canoniques de la nature sacramentelle de l'Église. Cela permettra d'aborder quelques-unes des principales questions encore controversées. Nous sommes décidés à soutenir sans cesse, comme par le passé, le travail confié à cette Commission et nous accompagnons ses membres de nos prières.“ AAS, XCVIII (2006.) 12, str. 922.

velika bi se zadaća, koja predstoji ekumenizmu, sastojala u izradi ekumenske zajedničke antropologije. Jer ako kršćanske crkve i kršćanske zajednice o velikim etičkim pitanjima današnjeg vremena ne mogu govoriti jednim glasom, šteti to vjerodostojnosti kršćanskoga ekumenizma te osobito navještaju evanđelja u današnjoj društvenoj javnosti.”²⁸

Katolička i Pravoslavna Crkva u mnogim etičkim pitanjima imaju isto ili vrlo slično stajalište te svojim zajedničkim nastupom sigurno mogu doprinijeti kako bi se u današnjem svijetu zaštitio ljudski život od začeca pa do prirodne smrti te zaštititi tradicionalnog poimanja braka i obitelji.²⁹ Metropolit Ilarion di Volokokamsk u jednom članku kaže kako je teološki dijalog često shvaćen kao apstraktna akademska vježba te da nitko u ovom trenutku ne zna koji su plodovi toga dijaloga, ali da se pravoslavci uspijevaju s katolicima dogovoriti oko različitih tema, dok život osoba ide dalje. Autor, nadalje, smatra kako se pravoslavci i katolici susreću s istim problemima u današnjem vremenu, a ti problemi napadaju tradicionalni pogled na život. Dakle, ovdje se više ne radi o teološkim pitanjima, nego o pitanjima sadašnjosti i budućnosti ljudske zajednice. Upravo zbog toga, katolici i pravoslavci trebaju surađivati bez toga da se odreknu svoga crkvenog identiteta. Naime, Volokokamsk smatra kako, iako još Katolička i Pravoslavna Crkva nisu jedna Crkva, dakle, razjedinjuju nas neka teološka pitanja, ipak, obje mogu usko surađivati kako bi zajedno odgovorile na probleme suvremenog svijeta. Ovo zajedničko surađivanje autor naziva *strateški savez* između Pravoslavne i Katoličke Crkve, a odnosi se na pružanje pomoći oko zaštite tradicionalnih kršćanskih vrednota: obitelji, vrijednost ljudskog života od začeca do smrti, obrazovanje djece, integritet i nerazrješivost braka. Sve su ove tradicionalne kršćanske vrednote u suvremenom svijetu dovedene u pitanje.³⁰ Ovdje treba nadodati kako crkvene zajednice proizišle iz reformacije, više su na strani suvremenih

²⁸ K. KOCH, *Ekumenizam u mijeni – O budućnosnom potencijalu Dekreta o ekumenizmu Unitatis redintegratio*, str. 47-48.

²⁹ Sažeto, ali vrlo dobro, o pravoslavnoj etici može se vidjeti u: L. TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz rusko-pravoslavne perspektive*, u: *Služba Božja*, 55 (2014.) 1, str. 35-51.

³⁰ Usp. I. DI VOLOKOKAMSK, *Lo stato attuale delle relazioni ortodosso-cattoliche*, u: *Studi Ecumenici*, 29 (2011.) 1, str. 114-115.

kretanja i relativizma, nego na strani tradicionalnih kršćanskih vrijednosti, a koje zastupaju katolici i pravoslavci.

Peti broj *Zajedničke izjave* završava uočavanjem problema koji postoje u društvu i s čime se crkve trebaju boriti i koje probleme trebaju rješavati: *Prepoznamo da smo stalno suočeni s glađu, siromaštvom, nepismenošću, nejednakom raspodjelom dobara. Naša je dužnost raditi zajedno na jednom pravednom i humanom društvu u kojem se nitko neće osjećati isključenim ili marginaliziranim* (*Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I.*, br. 5). Ovdje treba napomenuti da je 22. travnja 2001. god. objavljen u Strasbourgu dokument naslovljen *Ekumenska povelja (Charta Oecumenica) - Smjernice za rast suradnje među crkvama u Europi*, a u trećem dijelu govori se o *Zajedničkoj odgovornosti u Europi* gdje crkve raspravljaju o aktualnoj situaciji na Istoku i Zapadu i obvezuju se da će doprinijeti pomirenju.³¹ *Zajednička izjava pape Franje i Bartolomeja I.* obuhvaća šire područje i odnosi se na cijeli svijet i zato su crkve pozvane na rad i zauzimanje oko pravednijeg i solidarnijeg društva u svim krajevima svijeta.³² Kako bi se sačuvala budućnost bilo ljudskoga roda, bilo planeta zemlje, papa Franjo i patrijarh Bartolomej I., duboko su svjesni da je potrebno posvijestiti čovječanstvu da se treba na drugačiji način nego do sada odnositi prema stvorenom svijetu.³³ Zato je šesti broj *Zajedničke izjave*, posvećen upravo toj problematici.³⁴

³¹ Usp. *Il Regno – documenti*, 9 (2001.), str. 315-318. Tekst Povelje preveden je i na hrvatski jezik. O tome vidi: Dokumenti, br. 129, KS, Zagreb, 2002. (Predgovor i teološko tumačenje napisao je prof. Jure Zečević (str. 5-57), a tekst Povelje nalazi se na kraju (str. 59-77.). Kratko tumačenje Povelje moguće je vidjeti i u: I. MACUT, *Ekumenska povelja (Charta Oecumenica). Prikaz i tumačenje*, u: *Služba Božja*, 53 (2013.) 2, str. 134-155.

³² Papa Benedikt XVI. i patrijarh Bartolomej I. u svojoj *Zajedničkoj izjavi* iz 2006. god. na poseban način progovorili o Europi u kojoj je potrebno zajedničkim svjedočenjem sačuvati kršćanske korijene, ali i raditi na budućnosti Europe kao takve. Usp. AAS, XCVIII (2006.) 12, str. 923.

³³ U *Ekumenskoj povelji* 2001. god., crkve u Europi zajednički su pozvale da se uvede jedan dan molitve za očuvanje svega stvorenoga. Usp. CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D'EUROPA (CCEC) – CONFERENZA DELLE CHIESE EUROPEE (KEK), *Charta Oecumenica. Un testo, un processo, un sogno delle Chiese in Europa*, a cura del Consiglio delle Chiese cristiane di Milano, Claudiana – Elledici, Torino, 2003., str. 318.

³⁴ I papa Benedikt XVI. i patrijarh Bartolomej I. u svojoj su *Izjavi*, također, snažan naglasak stavili na očuvanje planeta Zemlje: "Actuellement, devant les grands dangers concernant l'environnement naturel, nous voulons exprimer notre souci face aux conséquences négatives pour l'humanité et pour la création tout

Vjerujemo da se u ovoj *Zajedničkoj izjavi pape Franje i patrijarha Bartolomeja I.*, s obzirom na prethodnu *Zajedničku izjavu pape Benedikta XVI. i patrijarha Bartolomeja I.*, razlog nalazi u činjenici da su iskorištavanje planeta Zemlje nazvali *griehom pred Božjim očima* (Usp. *Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I.*, br. 6). Nadalje, istaknuli su i svoju osobnu odgovornost da promiču i njeguju osjećaj poniznosti i skromnosti, a sve s ciljem kako bi se poštivao i štitio stvoreni svijet te pozivaju sve ljude dobre volje da žive skromnije i tako zaštite Božji svijet i čovjeka (usp. br. 6).³⁵

Sedmi broj posvećen je u bitnome na odnos kršćana i drugih religija. Naime, papa i patrijarh po imenu spominju samo islam i židovstvo,³⁶ dok su svi ostali stavljeni pod zajednički naziv *druge religiozne tradicije*. Cilj međureligijskog dijaloga nije, kako je očito iz ove izjave, ali i iz ostalog učenja Crkve, obraćenje pripadnika drugih religija, nego, naprotiv, međusobno upoznavanje kako bi se izbjeglo nasilje i diskriminacija. Svakako, treba reći kako autentičan dijalog isključuje bilo kakvo nadmetanje ili dokazivanje kako je jedna ili druga religija ona prava, nego, naprotiv, potrebno je drugome dati dovoljno prostora da ga se upozna i da se sam predstavi, a to zahtijeva brisanje predrasuda koje su kroz stoljeća, pa i danas odnosile mnoge živote i rađale

entière qui peuvent résulter d'un progrès économique et technologique qui ne reconnaît pas ses limites. En tant que chefs religieux, nous considérons comme un de nos devoirs d'encourager et de soutenir tous les efforts qui sont faits pour protéger la création de Dieu et pour laisser aux générations futures une terre dans laquelle elles pourront vivre. AAS, XCVIII (2006.) 12, str. 924.

³⁵ Papa Franjo u vrijeme posjete Asizu u svojoj je propovijedi 4. listopada 2013. istaknuo i pozvao svijet na poštovanje svega stvorenoga te pozvao da mržnju među ljudima zamijeni ljubav. Treba ovdje napomenuti da su papa Ivan Pavao II. i patrijarh Bartolomej I., 10. lipnja 2002. god. potpisali tzv. *Venecijansku izjavu*, u kojoj se zalažu za očuvanje stvorenog svijeta. Usp. AAS, XCIV (2002.) 11, str. 656-659.

³⁶ U *Zajedničkoj izjavi pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore*, druge religije se uopće ne spominju. Nadalje u *Zajedničkoj izjavi pape Ivana Pavla II. i patrijarha Bartolomeja I.*, u br. 10. spominje se izričito samo islam te se kaže da treba graditi istinski dijalog s islamom jer u suprotnom mogu nastati samo nepovjerenje i mržnja. Usp. AAS, XCVI (2004) 11., str. 739. Papa Benedikt XVI. i patrijarh Bartolomej I., u svojoj su *Izjavi* pozvali na jedan autentičan međureligijski dijalog kako bi se pobijedio bilo koji oblik nasilja i diskriminacije. Usp. AAS, XCVIII (2006.) 12, str. 924.

nasiljem među pripadnicima različitih religija, a što i papa Franjo i patrijarh Bartolomej I., iskreno priznaju.³⁷

Osmi i deveti broj *Zajedničke izjave* posvećeni su tematici očuvanja i širenja mira među narodima. Na prvom se mjestu spominju kršćani na Bliskom istoku gdje im se konstantno uskraćuju njihova osnovna ljudska prava, a sve zbog svoje vjerske pripadnosti. Papa Franjo i patrijarh Bartolomej I., zauzimaju se za pravo na ispovijedanje vjere u slobodi i miru. Svi su pozvani, bez obzira kojoj vjeru pripadali, da se odazovu i da rade na pomirenju i priznavanju ljudskih prava. Osim kršćana na Bliskom istoku, u *Izjavi* se spominju i crkve u Egiptu, Siriji i Iraku koje trpe zbog nedavnih događaja, a koji su svima dobro poznati. Nažalost, sukobi još ne posustaju. Zato ova *Zajednička izjava* želi posvijestiti svjetskim velesilama i vođama da *nije oružje, nego dijalog, oprostjenje i pomirenje jedini instrumenti koji mogu donijeti mir* (*Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I.*, br. 8).³⁸ Nažalost, i trenutna događanja i sukobi u Ukrajini, ali i u drugim dijelovima svijeta, svjedoče nam o istinitosti ovih riječi te ako ljudi doista žele raditi na miru, onda je potrebno odložiti oružje i početi razgovarati u duhu tolerancije i međusobnog poštovanja.

Pravoslavna i Katolička Crkva smatraju kako imaju što ponuditi svijetu koji je *obilježen sukobima, ravnodušnošću i egoizmom*, te nude svijetu svoj put kojim je moguće doći do

³⁷ Veliki korak prema upoznavanju i toleranciji među religijama odigrao je papa Ivan Pavao II., koji je 27. listopada 1986. pozvao sve predstavnike religija u Asiz na molitveni susret za mir. Nadalje, 18. studenoga 2001. papa Ivan Pavao II., ponovno je iznenadio svijet svojim pozivom predstavnicima religija da se susretnu u Asizu i to 24. siječnja 2002. god. Također, i papa Benedikt XVI. pozvao je religije na susret u Asiz i to 27. listopada 2011. god., dakle, točno 25 godina od prvog susreta koji je sazvao Ivan Pavao II. Papa Benedikt XVI. tu ja snažno naglasio kako nasilje ne spada u bit religija i da su to 1986. god. na susretu u Asizu rekli, i danas oni to opet pred svijetom ponavljaju. Usp. AAS, CIII (2011.) 11, str. 760.

³⁸ U *Zajedničkoj izjavi papa Benedikt XVI. i patrijarh Bartolomej I.*, na poseban način pozvali su na mir na Srednjem istoku: "Nous avons profondément à coeur la paix au Moyen-Orient, où notre Seigneur a vécu, a souffert, est mort et est ressuscité, et où vivent, depuis tant de siècles, une multitude de frères chrétiens. Nous désirons ardemment que soit rétablie la paix sur cette terre, que se renforce la coexistence cordiale entre ses diverses populations, entre les Églises et entre les différentes religions qui s'y trouvent. Pour cela, nous encourageons l'établissement de rapports plus étroits entre les chrétiens et d'un dialogue interreligieux authentique et loyal, en vue de lutter contre toute forme de violence et de discrimination". AAS, XCVIII (2006.) 12, str. 924.

mira, a taj put glasi: *zajedničko svjedočanstvo radosne vijesti Evandjelja ono čime možemo pomoći ljudima našega vremena da pronađu put koji vodi do istine, pravednosti i mira (Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., br. 9)*. Nadalje, u istom devetom broju papa i patrijarh pozivaju sve kršćane, ali i pripadnike drugih religijskih tradicija te sve ljude dobre volje, da, s jedne strane, prepoznaju važnost sadašnjeg trenutka, te, s druge, da rade i traže pomirenje i jedinstvo cijeloga čovječanstva i budućih generacija.

Na koncu, deseti broj ujedno je i zaključni broj *Zajedničke izjave*. U njemu se cjelokupno čovječanstvo, ali i ekumenski napor i put prema jedinstvu Crkve, preporučuje i stavlja pod zaštitu Blažene Djevice Marije. Budući da ovu izjavu nisu potpisali poglavari crkvenih zajednica proisteklih iz reformacije, lako je bilo staviti Mariju kao zaštitnicu ekumenskog puta i cjelokupne ljudske obitelji. Naime, vrlo je dobro poznato kako je jedna od krupnih točaka u kojima se katolici i pravoslavci razlikuju od protestantskih crkvenih zajednica pitanje uloge Blažene Djevice Marije u povijesti spasenja i uopće njezine posredničke uloge u Crkvi, a o čemu će podrobnije biti govora na drugom mjestu. Svakako, Blažena Djevica Marija jest ona koja nas prati i zagovara kod svoga Sina i kao našoj vjernoj odvjetnici i zagovornici papa Franjo i patrijarh Bartolomej I., povjerali su cjelokupni ekumenski put, a i čitav ljudski rod. Na koncu, izjava završava blagoslovom iz Knjige brojeva: *Neka te Gospodin licem svojim obasja, milostiv neka ti bude! Neka pogled svoj Gospodin svrati na te i mir ti donese!* (Br 6, 25-26).

UMJESTO ZAKLJUČKA – ZNAČENJE ZAJEDNIČKE IZJAVE

Zajednička izjava svetog oca Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., zasigurno predstavlja još jedan korak u međusobnom približavanju Pravoslavne i Katoličke Crkve. Istina je da se u njoj ne rješavaju teološka pitanja koja opterećuju odnose ovih dviju Crkava, ali u njoj se može pronaći snažna želja Svetog oca pape Franje i ekumenskog patrijarha Bartolomeja I., da se Crkve napokon ujedine te je to ujedno i razlog zašto snažno naglašavaju potrebu da, iako još nismo u potpunom jedinstvu, da je potrebno da već sada zajednički naviještamo istoga Krista te da se borimo

protiv gladi, siromaštva, ratova i bijede u svijetu, a sve s ciljem pomirenja među narodima i blagostanjem svakog pojedinca.

Nadalje, i papa Franjo i ekumenski patrijarh Bartolomej I., nastavljaju put svojih prethodnika te time još jednom potvrđuju da ekumenizam nema alternative i da onaj tko ne želi biti na putu ujedinjenja i pomirenja, izravno se protivi Kristovoj volji da njegovi učenici budu jedno. Osim toga, susret u Jeruzalemu nije slučajan. Naime, obojica su duboko svjesni da je upravo taj Sveti Grad mjesto: *gdje je naš zajednički Otkupitelj, Krist Gospodin, živio, poučavao, umro, uskrsnuo i uzašao na nebo odakle je poslao Duha Svetoga na nastajuću Crkvu. Zato će, uvjereni smo, upravo Jeruzalem biti mjesto gdje će razjedinjene crkve Istoka i Zapada potpisati i ponovno uspostaviti jedinstvo koje skoro već 1000 godina sablažnjava svijet te širi podjele u svim krajevima svijeta gdje se Kristovo evanđelje naviješta.*

Ovaj tzv. ekumenizam odozgor, dakle na najvišoj razini, treba biti snažan poticaj svim kršćanima da se svatko na svom području zalaže za približavanje i ujedinjenje razjedinjenih kršćana. Nadalje, borba protiv gladi i iskorjenjivanje siromaštva i bijede u svijetu te očuvanje stvorenog svijeta, kako nam svjedoči i ova *Zajednička izjava*, trebaju nam trajno biti pred očima i poticati nas da se zalažemo za promjene u društvu i svijetu. Ovaj dokument svjedoči nam da su crkve na dobrom putu i da će sve učiniti da do ponovnog ujedinjenja ponovno i dođe. Na nama je da se molimo Bogu i da radimo da do toga povijesnog ujedinjenja što prije i dođe.

COMMON DECLARATION OF POPE FRANCIS AND THE
ECUMENICAL PATRIARCH BARTHOLOMEW I.
TRANSLATION AND SHORT THEOLOGICAL
INTERPRETATION

Summary

In this article we want to, on the one hand, to translate the recent Common Declaration of Pope Francis and the Ecumenical Patriarch Bartholomew I., signed on 25 May 2014th year in Jerusalem, and on the other, provide a brief theological interpretation and we want to place it in a broader context and see what is similar and what different with respect to the previous

Common Declarations which are signed by their venerable predecessors. Thus, in the first chapter, we have translated Common Declaration to Croatian language. Furthermore, in the second chapter, entitled *Short theological interpretation*, we have interpreted each individual number of the Common Declaration and we have put him in one stitch context of previous statements and ecumenical dialogue. In the conclusion of the paper, we tried to see what the importance of this Common Declarations. Although the Pope and the Patriarch does not bring solutions to the theological issues that still divide us, however, they already seeking of the Church of the East and the West that together performances in the fight against misery, poverty and wars in the world, with the aim to contribute to the general welfare and preservation of the created world.

Key words: *Pope Francis, Ecumenical Patriarch Bartholomew I, Common Declarations, Orthodox, Catholics.*